

ОТЗЫВ

на автореферата диссертации Юсуфиён Манзураи Мансури на тему «Становление и развитие сферы здравоохранения в Курган-Тюбинском регионе Хатлонской области Республики Таджикистан (1924–1991 гг.)», представленной на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.02. - Отечественная история

История медицины является неотъемлемой частью истории общества, поскольку олицетворяет развитие и прогресс науки, изобретений, состояние здоровья людей, причины роста и упадка населения. Тема истории медицины Курган-Тюбинского региона Хатлонской области Республики Таджикистан составляет важную часть истории медицины Республики Таджикистан, и при этом исследование данной темы не только содействует прогрессу медицинской науки, но и обогащает медико-историческое наследие Таджикистана. Данная традиция является ключевым аспектом в образовании современной медицины и представила миру огромное количество светил медицины, как Абуали ибн Сино, Аль-Фараби, Закария Рази и многих других выдающихся ученых, связанных с этой областью.

На территории нынешней Хатлонской области медицина в её современном виде сформировалась лишь в 20-х годах XX века. В этот период были основаны первые больницы, центры и амбулатории. Именно с установлением Советской власти была налажена связь медицинских центров молодых советских республик с медицинскими институтами Советского Союза, в результате чего в Таджикистан прибыли тысячи высококвалифицированных медицинских кадров.

Научная значимость данной темы проявляется в том, что впервые в форме кандидатской диссертации, в рамках исторической науки, в хронологическом порядке анализируется развитие медицины Курган-Тюбинского региона Хатлонской области, одного из крупнейшего центра республики, отражая его роль в развитии республиканской медицины.

Представленный автореферат диссертации дает достаточно полное представление о глубине и объеме проделанной автором исследовательской работы, позволяет судить об ответственном и оригинальном авторском подходе.

В автореферате сформулированы цели и задачи исследования, его предмет и объект, определены хронологические и территориальные рамки, методологические основы и источниковая база, перечислены основные положения, выносимые на защиту, подробно рассмотрено основное содержание каждой главы, приведены наиболее важные выводы исследователя, список опубликованных им по проблеме работ. Кроме того, автор информирует нас о проведенной апробации диссертационного исследования, а также его потенциальной теоретической и практической значимости. Особо хочется отметить приведенный в автореферате обстоятельный обзор историографии по исследуемой проблематике.

Знакомство с авторефератом дает возможность говорить о диссертации Юсуфиён М.М. как о самостоятельном, цельном и интересном исследовании, насыщенном фактическим материалом, основанном на богатой источниковой базе (многие документы впервые вводятся в научный оборот), подкрепленном авторскими рассуждениями и оценками.

Автореферат достаточно объективно отражает содержание диссертационного исследования, передает его основные идеи и логику изложения. Думается, знакомство с ним вполне позволит сформировать у заинтересованного читателя как определенную картину о становлении и развитии сферы здравоохранения в Курган-Тюбинском регионе нынешней Хатлонской области Республики Таджикистан (1924–1991гг.). Выводы исследователя аргументированы, корректны и убедительны, логично вытекают из поставленных им во введении задач.

Говоря о подготовленной работе Юсуфиён М.М., отметим, что она, без сомнения, будет полезна специалистам по истории Таджикистана, преподавателям при разработке исторических дисциплин в системе вузовского образования, в подготовке обобщающих исследований по истории Таджикистана и специалистам по региональной истории.

Автореферат диссертация «Становление и развитие сферы здравоохранения в Курган-Тюбинском регионе Хатлонской области Республики Таджикистан (1924–1991гг.)» соответствует всем требованиям, предъявляемым ВАК при Президенте РТ к кандидатским диссертациям, а её автор Юсуфиён Манзураи Мансури заслуживает присуждения ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.02. - Отечественная история.

Доктор исторических, философских
и политических наук, профессор
Ташкентского государственного университета
узбекского языка и литературы
имени Алишера Навои

Назаров Насриддин Атакулович

Подпись д.и.н, д.ф.н, д.п.н., профессора Назарова Н.А.
Подтверждаю Начальник ОК ТГУУЗиЛ им.А.Навои Холметова Ф.Б.

Адрес: 100070, Республика Узбекистан
г. Ташкент, ул. Юсуф Хос Ходжиб, 103
тел: +998 71 2814511, 71 2024421, 71 2024244
[http: www.tsuull.uz](http://www.tsuull.uz)
e-mail: interdep@navoiy-uni.uz
20 сентября 2025 г.

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Юсуфиён Манзураи Мансурӣ дар мавзӯи «Ташаккул ва инкишофи соҳаи тандурустӣ дар минтақаи Қўрғонтеппаи вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон (солҳои 1924-1991)» барои дарёфти унвони номзади илмҳои таърих аз рӯи ихтисоси 07.00.02 – Таърихи ватанӣ (илмҳои таърих)

Таърихи тиб қисми ҷудонашавандаи таърихи ҷомеа мебошад, зеро вай дар худ рушду инкишофи илм, ихтироёкорӣ, ҳолати саломатии одамон ва ссабабҳои афзоиш ва пастшавии аҳолиро таҷассум мекунад. Мавзӯи таърихи соҳаи тиб дар минтақаи Қўрғонтеппаи вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон қисми муҳими таърихи тибби Ҷумҳурии Тоҷикистонро ташкил медиҳад ва аз ин лиҳоз таҳқиқи ин мавзӯ на танҳо дар пешрафти илми тиб, балки барои ғанӣ гардонидани таърихи Тоҷикистон мусоидат мекунад. Таҳқиқоти таърихи соҳаи тибби минтақаи Қўрғонтеппаи вилояти Хатлон аз ҷиҳати хронологӣ аз давраи ғалабаи Инқилоби сотсиалистии Октябр - дар соли 1917 оғоз гардида то соли 1991 -ро дар бар мегирад. Ин мавзӯ дар таърихнигории ватанӣ усулан камомӯхташуда мебошад. Муаллиф муҳим будани мавзӯи мавриди таҳқиқро асоснок намуда, дараҷаи омӯзиши онро муайян сохта, ҳадаф ва вазифаи таҳқиқотро возеҳ баён намуда, ҳамчунин ба андозаи зарурӣ навоварихоро мушаххас намуда, аҳамияти назарӣ ва илмӣ рисоларо ошкор намудааст.

Сохтори рисола, мантиқан ба танзим даровардани матолиб, усули таҳлил ва баёни маводи бадастомада аз сарчашмаи бойгонӣ ва адабиёти илмӣ ба талаботе, ки барои сазовор шудан ба унвони номзади илми таърих муайян шудааст, ҷавобгӯй мебошанд.

Муҳимияти илмӣ мавзӯи мазкур дар он зоҳир мегардад, ки дар рисола бори аввал дар шакли рисолаи номзадӣ, дар доираи илми таърих давра ба давра рушди соҳаи тибби минтақаи Қўрғонтеппаи вилояти Хатлон мавриди таҳлил қарор гирифтааст.

Дар баробари ин дар рисола ба тариқи хронологӣ рушди соҳаи тиб дар мисоли яке аз минтақаҳои вилояти калонтарини ҷумҳурӣ таҳлил гардида, нақши он дар рушди тибби умумиҷумҳуриявӣ инъикос ёфтааст. Дар рисола инчунин таърихи тоинқилобии тиб мавриди омӯзиш қарор гирифта, ҳамчун тибби мардумӣ дар шакли хизматрасонии табибони гиёҳшинос ва дар шакли табобати муллоҳои динӣ нишон дода шудааст. Дар рисола инчунин нақши сохти Шуравӣ дар сохтмони тибби замонавӣ нишон дода мешавад.

Муаллифи рисола ба ҳадафи таҳқиқот аз тариқи таҳлил исбот кардааст, ки имрӯз таърихи кишвар дар маҷмӯе васеъ омӯхта мешавад ва ҳамчун манбаи таҳқиқ қарор мегирад.

Таҳқиқот нишон дод, ки таҷрибаи ташаккул ва инкишофи соҳаи тандурустӣ дар минтақаи Қўрғонтеппаи вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон (солҳои 1924-1991) шомили мавриди гуногуни мусбӣ буда, таҷрибаи таърихӣ он метавонад дар мавриди ниёз мавриди истифода қарор гирад. Омӯхтани ташаккул ва инкишофи соҳаи тандурустӣ дар минтақаи мазкур боиси аҳамияти илмӣ ва назариявӣ-таҷрибавӣ мебошад.

Масъалаи ташаккул ва инкишофи соҳаи тандурустӣ дар минтақаи Қўрғонтеппаи вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон (солҳои 1924-1991), гарчанде ки дар ин бора мақолаҳои алоҳида ва дар монографияҳо маводҳо низ оварда шудааст, аммо ҳанӯз мавзӯи таҳқиқоти махсуси илмӣ нагардидааст.

Навигарии диссертатсия иборат аз он аст, ки нахустин бор ва ба таври ҳамаҷониба таърихи барқароршавӣ ва рушди соҳаи тиб дар собиқ вилояти Қўрғонтеппаи Ҷумҳурии Тоҷикистон (солҳои 1924-1991) анҷом дода шудааст.

Дар рафти таҳқиқот душвориҳо ва комёбиҳои соҳаи тиб дар ҳар даври замон омӯхта шуда, аҳамияти онҳо барои ҷомеа аз нуқтаи назари сиёсӣ ва таърихӣ баҳогузорӣ гардид. Дар таҳқиқот бори аввал дар мисоли минтақаи Қўрғонтеппа фактҳои ғавти одамон аз сабаби бемориҳои сирояткунанда рӯйи қор оварда шуд. Дар навбати худ дар рисола сабабҳо ва оқибатҳои қори тиб дар замони шуравӣ таҳлил гардида, саҳми ин сохтор дар барпокунии тибби замонавӣ оварда шудааст. Дар рисола муаллиф кӯшиш кардааст, ки аз доираи илми таърих берун набаромада, рушд ва инкишофи соҳаи тибро бо тамоми хусусиятҳои мавриди таҳлил қарор диҳад. Дар рафти таҳқиқот факту рақамҳои нав аз бойгонии собиқ вилояти Қўрғонтеппа, хотираҳои собиқадорони соҳаи тиб, маълумотҳои оморӣ ва дигар сарчашмаҳо истифода гардиданд, ки барои илми таърих ва бахусус таърихи тиб ҳамчун факти нав мавқеи худро ишғол намуданд.

Автореферат матолиби рисоларо пурра инъикос намуда, қорҳои мунташиршуда нишондиҳандаи ҷанбаҳои аслии таҳқиқот ба ҳисоб мераванд.

Хулоса, диссертатсияи Юсуфӣён Манзураи Мансурӣ дар мавзуи «Ташаккул ва инкишофи соҳаи тандурустӣ дар минтақаи Қўрғонтеппаи вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон (солҳои 1924-1991)» ба талабот ва меъёрҳои муайяншудаи марбут ба диссертатсияҳои номзатии ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯӣ буда, муаллифи он сазовори гирифтани дараҷаи илмӣ номзати илмҳои таърих аз рӯи ихтисоси 07.00.02 – Таърихи ватанӣ (илмҳои таърих) сазовор аст.

Профессори кафедраи таърихи умумии

Муассисаи давлатии таълимии “Донишгоҳи

давлатии Хоруғ ба номи Моёншо Назаршоев”,

номзати илмҳои таърих:

 Алимшоев Мамадризо Мамадасанович

Имзои номзати илмҳои таърих, и.в. дотсент

Алимшоев М.М. - ро тасдиқ мекунам:

Сардори РК, қоргузори ва ҚММНТ

“ДДХ ба номи М. Назаршоев” Саидрахмонов Н.С.

Суроға: 736000, Ҷумҳурии Тоҷикистон,

ш. Хоруғ, кӯчаи Ш. Шохтемур 109,

МДТ “ДДХ ба номи М. Назаршоев”,

тел.: (83222) 2- 45-79, (83222) 2-22-48

E-mail: ksu.khorog@mail.ru

ОТЗЫВ

на автореферат диссертации диссертации Юсуфиён Манзураи Мансури «Становление и развитие сферы здравоохранения в Курган-Тюбинском регионе Хатлонской области Республики Таджикистан (1924-1991)» на соискание учёной степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.02 – Отечественная история (История таджикского народа).

Автореферат диссертации Юсуфиён Манзураи Мансури представляет собой комплексное исследование, посвященное малоизученной, но значимой проблеме истории медицины и здравоохранения Таджикистана. Работа охватывает широкий хронологический диапазон – от первых советских преобразований в 1920-х годах до начала 1990-х годов, что позволяет проследить процесс становления и институционализации медицинской системы региона в контексте социально-экономических и политических трансформаций.

Актуальность диссертации обусловлена тем, что история здравоохранения является важным элементом исторической науки, отражающим социальное развитие, состояние здоровья населения, а также формирование кадрового и институционального потенциала государства. Исследование Курган-Тюбинского региона, одного из ключевых районов Хатлонской области, восполняет существенный пробел в историографии отечественной медицины и позволяет выявить как достижения, так и трудности в организации медицинской помощи населению.

Цель работы - всесторонний анализ процесса становления и развития медицинских учреждений региона в 1924-1991 гг. – достигнута посредством решения широкого круга задач: изучения дореволюционной медицины и народных традиций лечения, анализа политики советской власти в сфере здравоохранения, выявления роли войн и социально-экономических реформ в развитии медицинской инфраструктуры, а также рассмотрения вклада местных и приезжих специалистов в укрепление системы здравоохранения.

Объектом исследования выступает медицинская сфера Курган-Тюбинского региона как часть республиканской системы здравоохранения, а **предметом** история становления и развития медицинских учреждений в указанное время. Хронологические рамки охватывают период с 1924 по 1991 годы, что соответствует ключевым этапам развития советской медицины.

Источниковая база работы отличается широтой и разнообразием: архивные материалы республиканских и региональных фондов, документы Министерства здравоохранения Таджикистана, воспоминания ветеранов, статистические данные, периодическая печать и труды таджикских и зарубежных исследователей. Такой комплексный подход обеспечивает высокую степень достоверности и репрезентативности исследования.

Научная новизна диссертации заключается в том, что впервые на региональном материале системно реконструирована история развития здравоохранения Курган-Тюбинского региона, выявлены основные тенденции и особенности организации медицинской помощи, проанализирован вклад местных специалистов и показано значение советской политики в формировании кадрового потенциала. Важным является и обращение к малоизвестным архивным документам, а также введение в научный оборот новых фактов и свидетельств.

Практическая значимость исследования состоит в том, что его результаты могут быть использованы при подготовке учебных курсов по истории Таджикистана, в разработке программ по медицинской истории, а также в деятельности учреждений здравоохранения, заинтересованных в изучении исторического опыта.

Основные положения, выносимые на защиту, включают: характеристику дореволюционной медицины региона; анализ политики советской власти в сфере здравоохранения в 1920-1930-е годы; исследование роли Великой Отечественной войны и послевоенных реформ в развитии медицины; выявление специфики кадровой политики и формирования

медицинских учреждений в 1960-1980-е годы; обобщение вклада региональных специалистов в развитие республиканской медицины.

Таким образом, диссертация Юсуфиён Манзураи Мансури на тему «Становление и развитие сферы здравоохранения в Курган-Тюбинском регионе Хатлонской области Республики Таджикистан (1924-1991)» является завершённым научным исследованием, отличающимся актуальностью, новизной и значимостью для исторической науки. Представленная работа обогащает историографию таджикской медицины и заслуживает высокой оценки, а ее автор – присуждения ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.02 – Отечественная история (История таджикского народа).

кандидат исторических наук, доцент,
кафедры всеобщей
истории федерального государственного
бюджетного образовательного
учреждения высшего образования
«Алтайский государственный
педагогический университет»

Дьяченко Наталья Владимировна

Подпись к.и.н., доцента
Дьяченко Н.В. подтверждаю
Начальник ОК и СР
ФГБОУ ВО «АлтГПУ»

ЗАВЕРЯЮ

Начальник отдела Управления кадров

Фомин А.Н. Фомина

Дата заверения 19.09.2025

Адрес: 656031, Российская Федерация
Алтайский край, г. Барнаул,
ул. Молодежная, 55
ФГБОУ ВО «АлтГПУ»

Тел.: +7(3852) 36-82-71, +7(3852) 62-95-39, +7(3852) 20-58-46.

Факс: +7(3852) 24-18-72.

[http: www. Altspu.ru](http://www.Altspu.ru)

e-mail: rector@altspu.ru

19.09.2025 г.

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Юсуфиён Манзураи Мансурӣ дар мавзуи «Ташаккул ва инкишофи соҳаи тандурустӣ дар минтақаи Қўрғонтеппаи вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон (солҳои 1924-1991)», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 07.00.02 – Таърихи ватанӣ (таърихи халқи тоҷик) пешниҳод гардидааст.

Автореферати диссертатсияи Юсуфиён Манзураи Мансурӣ ба таҳлили масоили муҳими таърихи соҳаи тандурустии минтақаи Қўрғонтеппаи вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои 1924-1991 бахшида шудааст. Доираи хронологии таҳқиқот хеле васеъ буда, давраи ҶШС Тоҷикистон дар ҳаёти Ҳукумати Шуравиро фаро мегирад, ки таърихи соҳаи тандурустии минтақаи Қўрғонтеппа дар давраи мазкур хеле кам мавриди таҳқиқи илмӣ қарор гирифтааст.

Муаллиф дар қори худ масъалаҳои мубрами таърихро баррасӣ намуда, доир ба рушди соҳаи тиб дар собиқ вилояти Қўрғонтеппаро бо истифода аз маводҳои бойгонӣ муфасссал таҳлил мекунад.

Ҳамзамон, муаллиф аз маводи бойгонӣ, асноди таърихӣ ва манбаъҳои аввалиндараҷа ба таври самаранок истифода бурдааст, ки ин ба эътибор ва бунёдиёти таҳқиқ мусоидат намудааст.

Навгони илмӣ таҳқиқот аз он зоҳир мегардад, ки бори аввал таърихи тиб ҳамчун яке аз муҳимтарин соҳаҳои ҳаёти иҷтимоӣ ва иқтисодӣ мавриди таҳлил қарор гирифтааст. Дар рафти таҳқиқот душвориҳо ва қомебиҳои соҳаи тиб дар давраи мазкур омӯхта шуда, ба воқеаҳо ва далелҳои марбут ба соҳаи тиббӣ минтақаи зикршуда бори аввал баҳои воқеӣ дода шудааст.

Диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулоса, тавсия оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо ва номгӯйи адабиёт иборат мебошад.

Дар муқаддима мубрамияти мавзӯ, дараҷаи таҳқиқи он, мақсад, вазифаҳо, наовариҳои илмӣ, асосҳои методологӣ, заминаи манбаъҳои қор, доираи хронологӣ ва ҷуғрофӣ, предмет ва объект, муқаррароти ба

химоя пешниҳодшаванда, аҳамияти назариявӣ ва амалӣ, инчунин саҳми шахсии довталаб дар таҳқиқот муайян гардидаанд.

Боби якуми диссертатсия «Таърихи барқароршавӣ ва рушди муассисаҳои аввалини тиббӣ дар минтақаи Қўрғонтеппа» унвон гирифтааст. Дар боби мазкур масъалаҳои аз таърихи тибби қадими халқи тоҷик ва таърихи сохтмони аввалин муассисаҳои тиббӣ дар минтақаи Қўрғонтеппа дар солҳои 20-30-юми асри XX инъикос ёфтаанд.

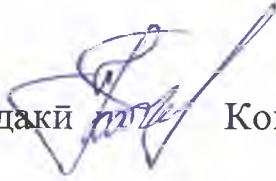
Боби дуюми диссертатсия «Вазъи муассисаҳои тиббии Қўрғонтеппа дар солҳои пешазчангӣ ва баъдичангӣ (1940-1959)» ном дошта, дар бораи вазъи муассисаҳои тандурустии солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ (1941-1945) ва рушди соҳаи тандурустии минтақаи Қўрғонтеппа дар солҳои 1946-1959 маълумот медиҳад.

Боби сеюми диссертатсия «Ташкил намудани мақомотҳои тиббӣ дар минтақаи Қўрғонтеппа дар солҳои 1960-1991» номгузорӣ гардида, дар боби мазкур муаллиф оид ба ташкил намудани мақомотҳои тиббӣ дар минтақаи Қўрғонтеппа дар солҳои 1960-1991 мавриди таҳлил ва пажӯҳиш қарор гирифтаанд.

Хулосаи автореферати диссертатсия бо забони фасеҳу равон таълиф гардида, диссертант доир ба мавзуи диссертатсия 16 мақола, аз ҷумла, 7 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мунташир намудааст, ки мазмуну мундариҷа ва натиҷаҳои муҳимтарини таҳқиқро инъикос менамоянд. Ҳамчунин, мухтаво ва масоили бахшҳои диссертатсия дар шакли маърузаҳо дар конференсияҳои илмию назариявии сатҳи ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Таҳлилу баррасӣ ва натиҷагирии муаллифи диссертатсия аз ҳар ҷиҳат ҷолиби диққат аст.

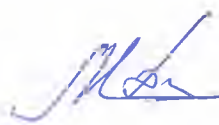
Ҳамин тавр, диссертатсияи Юсуфиён Манзураи Мансурӣ дар мавзуи «Ташаккул ва инкишофи соҳаи тандурустӣ дар минтақаи Қўрғонтеппаи вилояти Хатлони Ҷумҳурии Тоҷикистон (солҳои 1924-1991)», ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии

Тоҷикистон ва таҳияи авторефератҳо ҷавобгу буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои таърих аз рӯйи ихтисоси 07.00.02 – Таърихи ватанӣ ватанӣ мебошад.

Такриздиханда: номзади илмҳои таърих, декани факултети омӯзгорӣ ва фарҳанги Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи А.Рӯдакӣ Комилзода Н.И.

Суроға: 735360, Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Хатлон, ш. Кӯлоб, кӯчаи С. Сафаров, 16.
Тел.: (+992) 985415193
E-mail: info@kgu.tj

Имзои номзади илмҳои таърих, И.Н. Комилзодаро тасдиқ мекунам:
Сардори тасдиқи қарорҳо ва қарорҳои махсуси МДТ «ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ»:

Давлатов М.А.

Суроға: Суроға: 735360, Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Хатлон, ш. Кӯлоб, кӯчаи С. Сафаров, 16.
Тел.: (+992 3322) 2-35-06
E-mail: info@kgu.tj

17 09 соли 2025